

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Аллагинская средняя общеобразовательная школа»

РАССМОТРЕНО:

На заседании МО

Протокол № 1 от «19» 08 2016 г.
А.Е. Федорова (А.Е. Федорова)

СОГЛАСОВАНО:

заместитель директора

по УВР

Т.Н. Григорьева (Т.Н. Григорьева)
«30» августа 2016 г.

- УТВЕРЖДЕНО:

директор школы

Т.С. Иванова (Т.С. Иванова)

пр. № 01-10/08 от 1.09.16

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ПО РОДНОМУ (ЯКУТСКОМУ) ЯЗЫКУ
НА 2016 - 2017 учебный год

Предмет: родной (якутский) язык

Класс: 4

Учитель: Семенова Л.П.

Количество часов в неделю: 3 ч

Количество часов по программе: 101 ч.

	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
Всего часов по программе	25	22	31	23
Дано уроков фактически	<u>15</u>			
Не выполнено (указать причину)	-			

БЫААРЫ СУРУК

Улэлиир бырагыраама Федеральной государственной уерэх стандардын ирдэбиллэригэр, «Тереебут тыл» уерэх биридимиэтин суруннуур бырагырааматыгар (ааптардар: С.С.Семенова, Н.Н.Васильева, М.Ф.Кронникова, Дь.Бичик, 2013 с.) уонна «Саха тыла» учебникка (ааптардар: В.М.Анисимов, С.К.Колодезников, Е.С.Руфова, С.М.Тимофеева) олобуран онобулунна. Быйылгы уерэх сылын халандаарынан «Саха тылын» уроога 102 чаастан 1 чаас быраабыннык куннэ тубэьэр. Ол иьин бу уерэх бырагыраамата 101 чааска анаан онобулунна.

Уерэх биридимиэтин уерэтии тумугэ Ытык ейдебуллэри инэрии тумугэ

Саха тылын оскуолаба уерэтии кэмигэр обо маннык ытык ейдебуллэри инэриннэбинэ, тереебут тыла сайдарыгар бэринилээх, эппиэтинэстээх буоларыгар, бэйэтин кыабын толору тубанарыгар эрэниэххэ сеп.

Тереебут тыл — омугу сомоболуур тыл буоларын ейдуур.

Тереебут тыл терут айылгыта, уйэлээх угэьэ, этигэн кэрэтэ норуот тылынан уус-уран айымньытыгар уонна уус-уран литератураба сенмутун билэр.

Тереебут тылын сайыннарар, кэлэр келуенэьэ тириэрдэр ытык иэстээбин, ийэ тыл уйэлэргэ чел туруктаах буоларыгар тус оруоллаабын ейдуур.

Тереебут тыл иитиллэр, уерэнэр, айар-сайдар тыл буоларын итэьэйэр. Тереебут тыл элбэх омук алтыьан бииргэ олорор кэмигэр, икки (элбэх) тылланы усулуобуйатыгар хас биирдии киьиттэн харыстабыллаах сыьыаны эрэйэрин ейдуур.

УЕРЭХ САТАБЫЛЛАРЫН САЙЫННАРЫЫ ТУМУГЭ

Бэйэни салайынар-дьаьанар сатабыл.

Тылын сайыннарар сыалы-соругу таба туруорунар, сатаан былаанныыр, туох ханнык тумуккэ кэлиэхтээбин быьа холоон билэр. Тугу билэрин-билбэтин, тугу ситэри уерэтиэхтээбин арааран ейдуур. Сылга бииртэн итэьэьэ суох тереебут тылга аналлаах бырайыактарга кыттан (тус бырайыага, коллективнай бырайыак) улэлиир.

«Тылы сэрэйэр» дьобуру сайыннарыы. Бэйэтин сааьыгар сеп тубэьэр тизкискэ уерэппит матырыяалын сунньунэн тыл литературнай нуормата санарар эбэтэр суруйар кьи тылыгар теье сепке эбэтэр сыьа туттулларын тута «сэрэйэн» билэр, итэьэбин, албаьын быьаарар, кеннерер, бэйэтин тылыгар-еьугэр тыл нуорматын ирдэбилин тутуьарга дьулуьар.

Бэйэ санатын сайыннарар баьаны уескэтии. Тереебут тылын барба баайын сыаналыыр, тыл кэрэтигэр умсугуйар, этигэн тыл кууьун, кыабын толору тубанарга, тылын-еьун бэйэтэ сатаан чочуйан, тупсаран, санаатын сиьилии этэргэ, кэпсииргэ дьулуьар.

Хонтуруолланыы. Бэйэ санаатын еруу кэтэнэр, керунэр, албаьа суох санарарга, санаатын ыпсаран, хомоьойдук этэргэ кыьаллар.

Билэр-керер сатабыл. Уерэнэр сатабыл.

Улэ сыалын-соруугун таба туруоруу. Тереебут тылын уерэтэригэр сыал-сорук туруорунан кедьуустээхтик улэлиир.

Билиини-керууну кэнэтэр араас матырыйаалы туьаныы. Сахалыы уерэх, наука литературатыттан (тылдыттартан, ыйынньыктартан, энциклопедиялартан, араас кинигэттэн) туьааннаах информацияны, билиини дебеннук булар, бэлиэтэнэр, тумэр, ситимниир араас ньыманы табыгастаахтык туьанар. Сахалыы тахсар о5о5о аналлаах ереспуубулукэ, улуус, оскуола хаыаттарын, сурунаалларын («Кэскил», «Чуораанчык», о.д.а.) тиьигин быспакка аабар, араадьыйанан, тэлэбиисэринэн сахалыы биэриилэри сэргээн истэр-керер, уерэтэр, чинчийэр, айар улэтигэр кедьуустээхтик туьанар. Сахалыы уерэ5и сайыннарар интэриниэт-сайттартан бэйэтин сааьыгар септеех туьалаах информацияны булан, сатаан наардаан туьанар; тиэкиьи сахалыы шрибинэн бэйэтэ бэчээттиир; интэриниэт ненуе сахалыы ыытыллар араас тэрээьиннэ тереебут тыл литературнай нуорматын тутуьан, кехтеехтук кыттар.

Билиини сааьылааьын (структурирование знаний). Сана билии ыларга баар билиитигэр тирэьирэр. Атын биридимийэттэргэ ылбыт билиитин сатаан ситимниир (интеграция знаний).

Тобулук ейу сайыннарар уеруйэхтэр. Тереебут тыл оскуола5а о5ону сайыннарар уерэх тутаах салааларыттан (биридимийэтгэриттэн) биирдэстэрэ. Онон уерэнээччи саха тылын уерэтэр кэмигэр уерэнэргэ терут буолар ей улэтин сурун уеруйэхтэрин баьылыыр.

Саха тылын лингвистическэй матырыйаалыгар тирэьирэн, ей улэтин араас дьайыьыларын кэбэ5эстик толорор: тэннээьин (сравнение), ырытыы (анализ), холбооьун (синтез), тумуктээьин (обобщение), ханыылатан сааьылааьын, майгыннатыы (аналогия), сааьылаан ситимнээьин. Итини сэргэ араас тойоннуур ньыманы (индукция, дедукция) табыгастаахтык туьанан дьону итэ5этэр, ылыннарар курдук санаатын сааьылаан этэр уеруйэ5э сайдар.

Рефлексия. Сыалы-соруугу ситиьэр ньымаларын уонна усулуобуйаларын теье сепке талбытын сыаналыыр, холонор. Улэ тумугун дьон интэриэьин, бол5омтотун тардар курдук сахалыы кэпсииргэ дьулуьар.

Бэлиэни-символы туьанар уеруйэхтэр. Дор5оон (буукуба), тыл, этии чилиэннэрин, тиэкис анал бэлиэлэрин сатаан туьанар. Анал бэлиэлэринэн тыл, этии, тиэкис моделин онорор. Бэриллибит модельга тирэьирэн, тылы, этиини толкуйдуур, тиэкиьи айар. Этиини, тиэкиьи кеннерерге анал корректорскай бэлиэлэри сатаан туьанар. Лингвистическэй билиини араас таблица, исхиэмэ, модель, диаграмма кеметунэн кердерер. Таблицанан, исхиэмэнэн, моделинан, диаграмманан кердеруллабут лингвистическэй билиини ейдуур уонна кэпсиир.

Бодоруьар сатабыл. *Бииргэ улэлиир уеруйэх.* Дьону кытта бииргэ алтыьан уерэнэр, улэлиир араас ньыманы баьылыыр (пааранан, белеьунэн, хамаанданан, о.д.а). Саастыылаахтарын, улахан дьону кытта айымньылаах алтыьыы туругар кэбэ5эстик киирэр (продуктивное взаимодействие), биир сыаллаах-соруктаах дьонун кытта табаарыылаахтык, кедьуустээхтик улэлиир уеруйэхтэнэр (продуктивное сотрудничество).

Кэпсэтэр уеруйэх. Кэпсэтии уратыларын ейдуур, табан кэпсэтэр. Кэпсэтэр киьитин убаастыыр, сэнээрэр, санаатын бол5ойон истэр, ылынар. Кэпсэтэригэр дьон бол5омтотун тардар, сэргэхситэр, сонур5атар, кебулуур сатабылы табан туьанарга дьулуьар. Кэпсэтэр кэмнэ бэйэ корбутун, истибитин, аахпытын сиьилии сэьэргиир. Дьон ейдеспет, тыл тылга киирсибэт буолар теруеттэрин септеехтук сыаналыыр, сатаан ырытар, ейдеьуу суолун тобуларга баьалаах.

Кэпсэтии сиэрин тутуьар уеруйэх. Дьону кытта алтыьыыга кэпсэтии сиэрин тутуьар, туттан-хаптан бодоруьуу ньымаларын то5оостоохтук туттар.

Сахалыы дорооболоьор, билсиьэр, бырабаайдабар, кердеьер, бырастыы гыннарар, буйар, телепуенунэн кэпсэтэр, о.д.а. угэстэри инэриммит, куннээ5и олоьор еруу туттар.

ТУСТААХ УЕРЭХ БИРИДИМИЭТИН УЕРЭТИИ ТУМУГЭ

Саха тылын литературнай нуорматын (орфоэпическэй, лексическэй, грамматическай) тутуулар. Дорҕоону, буукубаны, тыл суһуеһун, сана чааһын, этии чилиэнин, судургу этиини булар, быһаарар, наардыыр.

Сахалыы таба суруйуу, сурук бэлиэтин быраабылаларын тутуулар. Тиэкис ейдебулун, бэлиэтин билэр (тиэмэтэ, сурун санаата, аата, эпиграф, тутула, этиилэрин ситимэ).

Саныыр санаатын саабылаан, дьонно ейденумтуетук, тийимтиэтик этэр, тиэкис тутулун тутуулар суруйары сатыыр. Тиэкис тииптэрин сээрэгээһин, ойуулааһын, тойонноһун диэн араарар. Монолог (сэбэргийэр, ойуулуур, тойоннуур) уонна диалог (кэпсэтии, санаа уллэстии, ыйыталаһыы, о.д.а.) арааһын сатаан туһанар. Бэйэ санаатын (тылын, суругунан) сатаан хонтуруолланар, тиэкиһин ис хоһоонун, тылын-һун сыаналанар, албастарын булар, чочуйар, тупсарар.

Уерэх биридимииэтин ис хоһооно

Начаалынай оскуолаһа тереебут тылы уерэтии — уопсай уерэхтээһин систиэмэтигэр саха тылын уерэтэр биридимииэт быстыспат сорһото, «Филология» уерэх уобалаһыгар терут буолар сурун куурус. Онон уерэтии сыала-соруга, тутула, ис хоһооно уонна тумук ирдэбилэ урдуку кылаастарга тереебут тылы сэргэ атын филологическай биридимииэттэри уерэтиини кытта алтыһыннаран-ситимнээн торумналар.

Тереебут тылы начаалынай оскуолаһа уерэтии маннайгы кылааска «Бодоруһуу култуурата» диэн сана киирэр салааттан сабаланар, ол кэнниттэн «Грамотаһа уерэтии» диэн угэс буолбут ааһарга уонна суруйарга уерэтэр салаа «Ааһарга уонна суруйарга уерэнэбит» сана аатынан уерэтиллэр. Бу кэмнэ уерэх былааныгар тереебут тыл уонна литературнай ааһыы чаастара бииргэ бэриллэллэр. «Ааһарга уонна суруйарга уерэнэбит» салаа кэнниттэн биирдэ тереебут тыл уонна литературнай ааһыы биридимииэттэрэ тус-туска уерэтиллэллэр. Ити кэмтэн ыла начаалынай оскуолаһа тереебут тыл биридимииэтин сурун ис хоһоонун тиһиктээхтик уерэтии сабаланар.

Тереебут тылы начаалынай оскуолаһа уерэтии ис хоһоонун сурун хайысхалара уерэтии тумук ирдэбилин уонна сыалын-соругун ситиһэргэ аналлаах тутуулар научнай балаһыанньалартан таныллар. Ити ирдэбилгэ олоһуран, тереебут тылы уерэтии ис хоһоонугар маннык сурун научнай хайысхалар киирэллэр:

- 1) Бодоруһуу култуурата.
- 2) Сана керунэ: истии, санарыы, ааһыы, суруйуу.
- 3) Тыл уерэһин тутуулар салааларын туһунан уопсай ейдебулэ: фонетика, лексика, морфология, синтаксис.
- 4) Сурук-бичик култуурата: таба суруйуу уонна сурук бэлиэтэ.
- 5) Ситимнээх сананы сайыннарыы (тиэкис туһунан сурун ейдебул).

Сурун хайысхаларга киирбит тиэмэлэр ис хоһооноро начаалынай оскуола уерэнээччитин сааһын уратытын, ейун-санаатын кыаһын, билэр-керер дьобурун учуоттаан таныллыахтаахтар.

БОДОРУҺУУ КУЛТУУРАТА

Дьону кытта бодоруһуу араас керунэ: кэпсэтии, сэбэргэһии, субэлэһии, сепсеһуу. Тылы бодоруһуу сурун ньыматын быһыытын арыйыы: бодоруһууга сана (вербальные средства общения) уонна туттуу-хаптыы (невербальные средства общения) суолтата. Санарыы уонна истии култууратын, кэпсэтии сизэрин тутуһуу.

САНА КЕРУНЭ: ИСТИИ, САНАРЫЫ, ААҤЫЫ, СУРУЙУУ

Истии. Дьону кытта бодорубууга (кэпсэтиигэ) истии култууратын тутубуу. Кэпсэтии сыалын-соругун, дьон этэр санаатын, кэпсэтии ис хобоонун ейдеебун. Сахалыы араас тиэкиби истии, сурун ис хобоонун, болбойуллуохтаах тугэннэрин истэн сибилии ылыныы, истибиккэ олобуран тус санааны уескэтии. Истибиттэн тубааннаабы, суолталаабы сурунуу, анал бэлиэлэри тубанан, ис хобоонун, тутулун исхиэмэнэн кердеруу.

Ааҕыы. Сахалыы араас тиэкиби сахалыы сана интонациятын, терут дорбоон этиллиитин тутубан, тэтимнээхтик аабыы. Тиэкиби туох сыаллаах-соруктаах аабартан керен, аабыы араас керунун сатаан тубаныы (уерэтэр аабыы, билсиейэр аабыы, соруудахтаах аабыы, о.д.а.). Аабыы кэмигэр тиэкис сурун санаатын ейдеебун, наадалаах, тувалаах информацияны араарыы. Аахпыт тиэкис сурун ис хобоонугар тус сыанабылы (сыбыаны) сатаан этии. Тиэкистэн синонимы, сомобо домобу, туелбэ тылы, ойуулуур-дьубуннуур ньыманы туттуу бастын холобурун булуу, анаан болбойуу, аахпыты кэпсииргэ тубаныы. Аабыллар тиэкистэн билбэт, еидебет сана тыллары тылдыттан булуу. Ааптар санаатын, иэиитин биэрэригэр тиэкис тутулун, этии араабын хайдах тубаммытын быбаарыы. Аабыыга тиэкис интонациятын, туонун сурун санааба сеп тубэбиннэрэн таба тайаныы.

Санарыы (дорбоонноох сана). Кэпсэтии сиэрин, санарыы култууратын тутубуу. Дьону кытта табан кэпсэтии. Кэпсэтиини тобоостоохтук кебулээбин, сабалаабын, салбаабын, тумуктээбин. Саныыр санааны толору, сибилии тириэрдэр инниттэн кэпсэтии сыалыгар-соругар, ис хобоонугар сеп тубэбэр сахалыы тылы-ебу, ойуулуур-дьубуннуур ньымалары таба тубаныы. Санарыы кэмигэр туттуу-хаптыы бэлиэтин (невербальное общение) тобоостоохтук туттуу. Сана тиибин араабын (ойуулаабын, сэбэргээбин, тойоннообун) туттан тыл этии. Кэпсэтии, тыл этии тугэниттэн дорбоону куубурдэн-сымнатан, урдэтэн-наматан, убатан, куолас толбонун, эгэлгэтин тубанан истээчигэ тус сыбыаны, иэиини тириэрдии. Этэр санааны саабылаары эбэтэр тустаах еидебулу истээчигэ тобоолоон тиэрдээри тобоостоох миэстэбэ анал тохтобуллары (паузаны) сатаан тубаныы. Тугэниттэн керен, санарыы тэтимин сепке талыы.

Суруйуу (суругунан сана). Сурук-бичик култууратын тутубуу. Тупсабай буочарынан ыраастык суруйуу. Тиэкиби устуу, истэн суруйуу. Саныыр санааны суругунан сибилии тириэрдии. Аахпыттан суруйуу. Дьиз кэргэн, чугас добор, таптыыр дьарык, айылба, кыыллар тустарынан, ону табынан аахпыт айымныы, хартыына, киинэ ис хобоонун, экскурсияба, быыстапкаба сырыытын тубунан тэттик тиэкистэри суруйуу (ейтен суруйуу). Суругунан улэбэ сомобо домобу, синоним тыллары, онтон да атын сахалыы ойуулуур-дьубуннуур ньымалары туттуу. Тиэкис тутулун, сахалыы таба суруйуу, сурук бэлиэтин быраабылатын тутубуу.

ТЫЛ УЕРЭСЭ

Тереебут тылбыт — саха тыла. Тереебут тыл киби олобор суолтата.

Дорбоон уонна таба санарыы. Сана дорбоонун еидебулун, сахалыы дорбоон араабын билии. Тереебут тылын дорбооннорун, ордук чуолаан сахалыы ураты дорбооннору (уьун-кылгас абабас уонна хоьуласпыт, сэргэстэспит, маарыннабар бутэй дорбооннору, дифтоннары, к, нь, мурун j , 5 дорбооннору) арааран истии, чуолкайдык, таба санарыы нуорматын тутубуу. Саха тылыгар кирии тыллары уксун сахатытан, абабас дорбооннор дьуерэлэбиилэрин сокуонун тутубан санарыы. Тылы дорбоонун састаабынан ырытыы.

Лексика. Норуот тылын тубунан уопсай еидебулу, терут уонна кирии тыл уратыларын билии. Литературнай тыл суолтатын билии, нуорматын тутубуу. Тыл лексическэй суолтатын быбаарыы. Хомуур суолталаах, туелбэ тыл, биир уонна элбэх суолталаах тыллар, кеспут суолталаах тыллар, омоним, антоним, синоним (харыс тыллар, сомобо тыллар, метафоралар) еидебуллэрин билии, тиэкистэн булуу, санарар санаба сепке туттуу. Быбаарыылаах тылдыт араабын сатаан тубаныы, тыл суолтатын тылдыттан булан быбаарыы.

Графика. Сурук сайдытын бэлиэ түгэннэрин билсии, киби олобор суолтатын ейдеебун. Сахалы сурук-бичик сайдытын историятын билии. Дорбоон буукубаларын билии, таба ааттаабын. Буукубалары суруллар нымаларынан холбоон, ыраастык, тэтимнээхтик илиинэн суруйуу. Сурукка туттуллар атын бэлиэлэри, ейдебуллэри (абзац, тылы кеьеруу бэлиэтэ, тыл икки арда (пробел)) сепке туттуу. Сахалы алпаабыт бэрээдэгин билии. Араас тылдытынан, ыйынныгынан, каталогунан улэлииргэ алпаабыты сепке туьаныы. Компьютерга сахалы шрибинэн тиэкиби бэчээттээбин.

Морфология. Тыл састааба диэн ейдебулу, тыл уларыяр уонна уескуур ныматын билии. Сана чаабын туьунан уопсай ейдебулу билии. Сана чаастарын белебе: ааттар (аат тыл, дабаабын аат, ахсаан аат, солбуйар аат), туохтуурдар (аат туохтуур, сыьыат туохтуур, тус туохтуур), сыьыат, кеме сана чаастара. Тылы састаабынан ырытыы (тыл олобо, сыьыарыыта). Тыллары сурун бэлиэлэринэн (грамматической халыыптарынан) белехтеебун, ырытыы. Санарар санаба тыл литературнай нуорматын тутуьуу.

Синтаксис. Этии уонна тыл ситимэ уратыларын, этии араабын (сэьэн, ыйытыы, кууьурдуу) билии. Тэнийбит уонна тэнийбэтэх этии, судургу уонна холбуу этии, сирэй сана, ойобос сана, диалог, туьулуу ейдебуллэрин билии, этиигэ, тиэкискэ арааран булуу, бэйэ этиитин толкуйдаабын. Этиини таба интонациялаан аабыы, сурукка сана дэгэтин сурук бэлиэтинэн араарыы. Этии чилиэнинэн ырытыы.

СУРУК-БИЧИК КУЛТУУРАТА

Таба суруйуу. Таба суруйуу сурук-бичик култуурата буоларын ейдеебун. Уьун абабас дорбооннору, дифтону, хоьуласпыт, сэргэстэспит, маарыннабар бутэй дорбооннору, саха тылыгар киири дорбооннору таба суруйуу. Сахалы араастык этиллэр тыллар таба суруллуулара тыл терут сокуоннарыттан тахсалларын, норуокка уеруйэх, угэс буолбут нуормаларыгар олоьуралларын ейдеебун, харыстабыллаахтык сыьыаннабыы. Киэнник, элбэхтик туттуллар эбэтэр сахалы этэргэ табыгастаах киири тыллары сахатытан суруйуу; тылбаастанар эбэтэр саха тылынан бэриллэр кыахтаах нуучча тылларын сахалы солбугунан биэри; олохторо нууччалыы суруллар киири тыллар сыьыарыыларын таба суруйуу.

Сурук бэлиэтэ. Сурук бэлиэтэ — тыл култууратын сорбото буоларын, киби этэр санаатын чуолкайдыырга, суругу-бичиги тупсарарга биллэр-кестер туьалаабын, тиэкис ыьылыбатын, биир сомобо, сибээстээх буоларын хаачыйарын ейдеебун. Сахалы этиигэ сурук бэлиэтин араабын сатабыллаахтык туттуу.

СИТИМНЭЭХ САНАНЫ САЙЫННАРЫЫ

Туох сыаллаах-соруктаах санарарын, суруйарын чуолкай ейдеебун (тиэмэ, сурун санаа), дьон ейугэр-санаатыгар тийимтиэтик санаатын сааьылаан, араас тиэкистэри холкутук санарар, суруйар (истэн суруйуу, ейтен суруйуу, о.д.а.) уеруйэби сайыннарыы. Тиэкис сурун санаатыгар олоьуран, тиэкиби таба ааттаабын. Тиэкис тиибиттэн керен (сэьэргээбин, ойуулаабын, тойоннообун), тиэкис тутулун тутуьуу (киириитэ, сурун чааба, тумугэ), былаанын оноруу (кылгас, тэнийбит), кэрчик тиэмэлэргэ бытарытыы. Тыл туттуллар уратытын, дэгэтин учуоттаан, сахалы тутуллаах этиилэри (логичность речи), ойуулуур-дьуьуннуур нымалары, тыл баайын (богатство речи) сепке туттуу (уместность речи).

Тиэкис. Этии. Тыл. Дорбоон – 20 ч.

Аат тыл – 22 ч.

Солбуйар аат – 9 чаас

Туохтуур – 27 ч.

Дабаабын аат – 16 ч.

Хатылаабын – 7 чаас.

Диктант	аахпытган суруйуу	ейтен суруйуу
---------	-------------------	---------------

ТЕМАТИЧЕСКАЙ БЫЛААН

№	Уруок темата	Ытык ейдебуллэр	Тыл уерэбин тиэмэлэрин уерэтии сурун ис хобооно	уерэнээччи улэтин сурун керуннэрэ	был.ку нэ	быт.к унэ
1	Тиэкис. Этии. Тыл. Дорбоон	Киби аймах. Аан дойду омуктарын тылларын уонна култууратын эгэлгэтэ. Тереебут тыл туьунан араас омок бэргэн этиитэ, кэс тыла, хобооно.	Бодоруьуу киби олобор суолтата. Бодоруьуу эйгэтэ. Бодоруьуу керунэ: тылынан, суругунан, туттан-хаптан, анал бэлиэнэн. Дьону кытта тапсан, ейдеьен бодоруьуу. Истии уонна санары култуурата. Кэпсэтии сиэрэ. Бодоруьуу уонна сана хаачыстыбата. Туттан-хаптан бодоруьуу (сирэйи туттуу (мимика), этэр суолталаах хамсаныы (жест), туттуу-хаптыы суолтата (поза). Тыл этии. Тутатына тыл этии.	Быьаары. Бодоруьуу култуурата киби олобор суолтатын араас холобурдары туьунан быьааран кэпсиир. Кэтээн коруу уонна ырытыы. Бодоруьуу араас тугэнин кэтээн керер. Истии уонна санары култууратын дьон куннээби олобор теье таба туьанарын кэтээн керер, учугэй уонна меку еруттэрин болбойор, ырытар. Дьон бииргэ улэлиир-уерэнэр тугэннэрин кэтээн керер, туруоруллубут сыал-сорук ситибиллэрин-ситибиллибэтин ырытар, уопсай тыл булан, ейдеьен улэлииргэ-уерэнэргэ туох ханнык ньыма ордук табыгастааьын быьаарар, тыл тылга киирсибэт тугэннэр биричиинэлэрин булар, ырытар. Истии култуурата. Бодоруьууга истин култууратын тугуьар. Дьон тугу этэрин болбойон, тулуйан истэргэ, дьон санарар кэмигэр быьа туспэт буоларга кыьаллар. Сэнээрэрин, сэргиирин туттуу-хаптыы бэлиэтинэн таба кердерерге уерэнэр. Истэр кэмигэр ыйытыыны тобоостоохтук, сепке биэрэргэ, санаа уллэстэргэ эрчиллэр.		
2	Тиэкис. Тиэкис бэлиэтэ.					
3	Тиэкис арааьа					
4	Тиэкис чааьа					
5	Суругунан улэ. Хонтуруолунай устуу					
6	Этии. Тыл ситимэ.					
7	Этии керуцэ.					
8	Этии чилиэнэ. Тэнийбит, тэнийбэтэх этии.					
9	Этии биир уустаах чилиэннэрэ					
10	Хатылааьын					
11	Диктант «Ойуур саьатыгар»					
12	Тыл олобо уонна сыьыарыыта. Тыл састааба.					
13	Сыьыарыы аьабас дорбоонун уларыйыыта					
14	Нууччалыы суруллар тыл					
15	сыьыарыыта.					
16						
17	Диктант					
18	Хатылааьын					
19						
20	Ал^аска улэ.					
21	Саца чаастара. Аат тыл. Аат					

	тыл ахсаана. Паараласпыт аат тыллар.		Эрдэттэн бэлэмнэнэн тыл этии. Тыл этиигэ бэлэмнэнэр ньымалар.	<p>Санарыы култуурата. Бодоруууга кэпсэтии сизрин, сан-арыы култууратын тутууар. Дьону кытта табан кэпсэтэргэ кыбаллар. Санарар кэмигэр истэр дьонун ытыктыырын биллэрэр: биир санааны, тылы хос-хос этэн дьону сылаппат курдук санатын хонтуруолланар.</p> <p>Истэр дьон санаатын сэнээрэргэ, сэргииргэ, учуоттуурга, ыйытыыларга чопчу хоруйдуурга эрчиллэр. Санарар кэмигэр куолабын дэгэтин (интонациятын) сепке бизэргэ кыбаллар, бэйэтин хонтуруолланар. Туттуу-хаптыы бэлиэтин сепке, тобоостоохтук туттарга уерэнэр.</p> <p>Кэпсэтии сизрин тутууу. Кэпсэтии сахалыы угэстэрин куннээби олобор дьону кытта бодоруууга туьанарга дьулууар.</p> <p>Тылы сайыннарыы. Кэпсэтии сизрин анал тылларын (дорообольуу, билсийи, бырааайдааыы, кердьёуу, бырастыы гыннарыы, буйуу, телепуенунэн кэпсэтии о.д.а) дьону кытта бодорууарыгар таба туьанарга эрчиллэр. Туттан-хаптан бодоруууну бэлиэтиир сахалыы тыллары табыгастаахтык туттан, саныыр санаатын чуолкайдык, ыпсаран санарарга кыбаллар.</p> <p>Дьону кытта бииргэ уерэнии, улэлээйин. Бодорууу араас тугэнигэр дьону кытта тапсан алтыарга, бииргэ уерэнэргэ, улэлииргэ эрчиллэр. Дьон санаатын болбойон истэргэ, учуоттуурга эрчиллэр.</p> <p>Суруйуу. Суругунан бодорууу угэбин тутууарга кыбаллар. Таба суруйар, сурук бэлиэтин сепке туруорар. SMS-сурук, интэриниэт нёнуе бодоруууга сурук-бичик култууратын тутууар.</p> <p>Аабыы. Кьи олобор аабыы суолтатын</p>		
22	Барбыты чицэтии					
23	Барбыты чицэтии					
24	Диктант					
25	Албаска улэ					
26	Хатылаабын					
27						

				ейдуур. Араас сахалы кинигэни, сурунаалы, хаьыаты аабан билбитин-кербутун дьону кытта бодоруьарыгар, тыл этэригэр тобоостоохтук таба туьанарга эрчиллэр.		
28	<i>Аат тыл падеьынан уларыьыыта.</i>	Киьи. Обо саас — киьи олобун	Туохтуур.	<p>Тылы сайыннары. Сана чаастарынан саха терут дьарыгар туттуллар тыл белебун хомуур суолталаах тылга, тыл кэккэтигэр тирэбирэн ситэрэр, ааттыыр, суолталарыгар сеп тубэбиннэрэн тыл ситимэ уонна этии толкуйдуур.</p> <p>Бэриллитит тыл олобуттан сана чаастарынан тылы уескэтэр араас сыьыарыыны туьанан, сахалы тыл эгэлгэтин уескэтэр.</p> <p>Истии. Олонхоттон быба тардыыны, тэттик уус-уран тиэкистэри диктор (обо, артыыс) ааьытын истэн, айымньы ис хобоонун, тылын-ебун сэргэ сахалы сана интонациятын, тэтимин, терут дорбоон этиллиитин болбойор.</p> <p>Санары. Бэйэтин сахалы санатын тереебут тыл уйэлээх угэбигэр тирэбирэн, саха тылын литературнай нуорматын тутуьан чуолкайдык санарарга кыьаллар.</p> <p>Ааьы. Сааьыгар сеп тубэбэр тэттик уус-уран тиэкистэри (хобоон, кэпсээн, норуот тылынан уус-уран айымньыта, сонун информация) айымньы ис хобоонун арыьан, сахалы сана интонациятын, терут дорбоон этиллиитин тутуьан аабарга эрчиллэр.</p> <p>Таба суруйуу. Терут уонна кирири тыллар таба суруллууларын уратытын болбойор, таба суруйарга эрчиллэр.</p> <p>Быьаары. Сахалы тыл састаабын,</p>		
29	Терут уонна араары падеж	кэрэ кэмэ.	Туохтуур ейдебулэ.			
30		Уерэнээччилэр	Туохтуурдары этиигэ			
31	Хатылааьын.	олохторугар,	оруолларынан			
32	Туохтуу падеж	саастарыгар сеп	наардааьын,			
33	Табаары падеж	тубэбэр обо саас	грамматическай			
34	Туттуу падеж: киминэн? Тугунан? Ханан?	туьунан тэттик	халыыштарынан			
35	Холбуу падеж: кимниин? Туохтуун?	тиэкистэри туьаны.	белехтеебун,			
36	Тэцнии падеж: кимнээбэр? Туохтаабар?	Тереебут дойду.	аналларын			
37	Талар диктант.	Тереебут дойду уонна айылба туьунан араас ойуулааьын,	быбаары.			
38	Албаска улэ	тойоннообун	Туохтуур арааба (тус туохтуур, сыьыат туохтуур, аат туохтуур).			
39	Нууччалы суруллар тыл падеьынан уларыьыыта	тиэкистэри туьаны.	Туохтуур арааьын уоскэтии.			
40	Аат тыл элбэх ахсаацца падеьынан уларыьыыта.	Тереебут тылбыт кэрэтэ — олонхо тылыгар.	Тус туохтуур. Тус туохтуур ейдебулэ.			
41	Барбыты хатылааьын	Олонхоттон (талыллыбыт олуктан)	Тус туохтуур (уларыьыыта)			
42	Диктант «Тураах обото»	уерэтиллэр сана чааьыгар сеп тубэбиннэрэн,	грамматическай уратыта.			
43	Солбуйар аат.	туохтуур, сыьыат	Тус туохтуур сурун грамматическай бэлиэлэрэ (сирэйдэниитэ, кэмэ).			
44	Солбуйар аат сирэьинэн, ахсаанынан уларыьыыта.	туохтуур, аат	Тус туохтууру уескэтии. Тус			
45	Хонтуруолунай Диктант. «Сирэдээх майгы туьунан»	туохтуур,				
46	Албаска улэ.					
47	Солбуйар аат падеж					
48	ьыьытытынан уларыьыыта					

49	Хатылыыр эрчилли	сыбыат, кеме сана чааба туттуллуута.	туохтуурдары уескээбит нымаларынан, грамматическай халыыптарынан наардаабын. Сыбыат туохтуур. Сыбыат туохтуур ейдебулэ. Сыбыат туохтуур грамматическай уратыта. Сыбыат туохтуур этиигэ оруола. Сыбыат туохтуур араабын уескэтии. Аат туохтуур. Аат туохтуур ейдебулэ. Аат туохтуур грамматическай бэлиэтэ. Аат туохтуурдаах тыл ситимин араабын уескэтии. Сыбыат. Сыбыат ейдебулэ. Сыбыат грамматическай уратыта. Сыбыат араабын суолталарынан, уескээбит нымаларынан наардаабын. Сыбыат араабын уескэтии.	уескуур уонна уларыыр уратытын туьунан бэйэтин тылынан кэпсиир. Тэннээбин. Сана чаастарынан бэриллибит тыллары уескуур сыбыарыларынан, грамматическай халыыптарынан тэннээн наардыыр. Ырытыы. Тылы састаабынан (тыл олобо, тылы уларытар уонна уескэтэр сыбыарыы) ырытар. Белехтеебун. Араас тылы суолталарынан, грамматическай халыыптарынан (сыбыарыларынан) белехтуур. Ханыылатан ситэри. Ыйытыы халыыбыгар, тылы уларытар уонна уескэтэр сыбыарыылар халыыптарыгар сеп түбэбиннэрэн, ханыылатан тыл араабын уескэтэр уонна уларытар. Киэпкэ киллэри. Тылы састаабынан киэпкэ киллэрэн кердерер (тыл олобун, уларытар уонна уескэтэр сыбыарылары анал бэлиэнэн кердерер). Албабы булуу уонна кеннеруу. Сахалыы тылы суруйарга тахсыбыт албабы булан кеннерер.		
50	Хатылыыр эрчилли					
51	Тылы сайыннары «Мин ийэм»					
52	Туохтуур. Туохтуур ейдебулэ					
53	Туохтуур бириэмэнэн, сирэйнэн, ахсаанынан уларыыыта.					
54	Туохтуур ейдебулун кэцэсэтии.					
55	Туохтуур солбуйар ааты кытта ситимнэьиитэ					
56	Изложение «Кыбын»					
57	Туохтуур соруйар киэбэ.					
58	Буолар уонна буолбат хайаабыны кердерер туохтуур					
59	Туохтуур билицци бириэмэтэ.					
60	Туохтуур билицци бириэмэ5э сирэйнэн, ахсаанынан уларыыыта.					
61	Туохтуур кэлэр бириэмэтэ.					
62	Туохтуур кэлэр бириэмэ5э сирэйнэн, ахсаанынан уларыыыта.					
63	Туохтуур ааспыт бириэмэтэ.					
64	Туохтуур ааспыт бириэмэ5э сирэйнэн, ахсаанынан уларыыыта.					
65	Сэрэтиилээх диктант. «Барабыайдар»					
66	Паараласпыт туохтуур.					
67	Кеме туохтуурдар					
68	Хайаабыны дьуьуннуур туохтуур.					
69	Туохтуур хаьан? Ханна?					
70	Хайдах? диэн ыйытыыга хоруйдуур тылы кытта ситимнэьиитэ					

71	Харгыынаны туьанан «Мин тереэбут беьуелэгим» диэн темаба кэпсээн оцоруу.		Кеме сана чаастара. Кеме сана чааьын ейдебулэ, санааны этэргэ суолтата.			
72	Хатылыыр эрчиллии		Кеме сана чааба атын сана			
73	Хонтуруолунай улэ.		чаастарытган			
74	Албаска улэ.		уратыта.			
75	Хатылыыр эрчиллии					
76	Хатылыыр эрчиллии					
77	Барбыт темаба тест толоруу.					
78	Хатылыыр эрчиллии					
79	Дабааьын аат.					
80	Дабааьын аат.					
81	Дабааьын аат уескуурэ.					
82	Дабааьын аат.					
83	Диктант					
84	Дабааьын аат					
85	Аат тылы дабааьын аат суолтатыгар туттуу.					
86	Дабааьын ааты аат тыл суолтатыгар туттуу.					
87	Нууччалыы суруллар Дабааьын аат.					
88	Нуучча тылыттан киирбит					
89	дабааьын аат сыьыарыылара					
90	Дабааьын аат					
91	Суругунан улэ					
92	Аат тыл уонна дабааьын аат					
93	кэпсиирэ буолуута.					
94	Хонтуруолунай устуу					
95	Сыл бутуутэ хатылааьын:					
96	Тиэкис, этии, тыл, дорьоон уонна буукуба.					
97	Хонтуруолунай улэ					
98	Аат тылы хатылааьын.					
99	Туохтуур. Дабааьын аат.					

10 0	Тест толоруу					
10 1	Албастарга улэ					